

Šifra kandidata:

Državni izpitni center

M 1 6 1 1 0 3 1 2

SPOMLADANSKI IZPITNI ROK

SLOVENŠČINA

==== Izpitna pola 2 ====

Razčlemba izhodiščnega besedila

Ponedeljek, 30. maj 2016 / 90 minut

Dovoljeno gradivo in pripomočki:

Kandidat prinese naliveo pero ali kemični svinčnik.

Kandidat dobi konceptni list in ocenjevalni obrazec.

Priloga z neumetnostnim besedilom je na perforiranem listu, ki ga kandidat pazljivo iztrga.

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začinjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalni obrazec). Svojo šifro vpišite tudi na konceptni list.

Izpitna pola vsebuje 26 nalog. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 120. Za posamezno nalogo je število točk navedeno v izpitni poli.

Rešitve, ki jih pišete z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom, vpisujete **v izpitno polo** v za to predvideni prostor. Pišite čitljivo in skladno s pravopisnimi pravili, vendar ne samo z velikimi tiskanimi črkami. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z 0 točkami. Pazite na slovnično in pravopisno pravilnost odgovorov (možnost odbitnih točk zaradi jezikovnih napak). Osnutek zadnje naloge, ki ga lahko napišete na konceptni list, se pri ocenjevanju ne upošteva.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 16 strani.

M 1 6 1 1 0 3 1 2 0 3

Priloga k izpitni poli 2 (M161-103-1-2)

PANORAMApetek, 14. novembra 2014
panorama@delo.si**DELO**

Dve materi, dve domovini pa en sam deček

Vrnitev Ivana Pirečnika v Šoštanj je spremljal ves svet, sestra Marica pa o njem pravi, da je bil tak fant, da ga je bilo treba iskati

U Ukradeni otrok

Ivan Pirečnik je bil ukradeni otrok. Če so zgodbe takšnih otrok dolga leta tiho izginevale, je bila njegova zelo javna. Mama Pavla je zanj bila hud boj pred ameriškim sodiščem v Nemčiji, od koder se je 11-letni Ivan vrnil v rodni Šoštanj.

1 Proces je spremljal ves svet in nastal je britanski film Razdvojeno srce, ki je leta 1955 dobil tri nagrade Britanske filmske akademije, bil pa je tudi med petimi najboljšimi tujimi filmi v ZDA, s srce parajočo zgodbo o fantu, ki je imel rad slovensko in tudi nemško mater. Film so sinoči po 60 letih od premiere spet predvajali v Šoštanju v okviru projekta Razdvojeno srce.

2 »Ivana sem dva dni in dve noči nosila na rokah. Jokal je. Ves čas. Lačen je bil. Pa tista dvorana ... polna otrok. Samo solze so bile. Nič drugega,« se zadnjih skupnih dni še v domovini, v Celju, s takrat 20-mesečnim Ivanom spominja njegova sestra Marija. Marica. Takrat je bila stara 13 let. Očeta Ivana Pirečnika so 27. decembra 1941 ustrelili, mamo Pavlo pa so skupaj z malim Ivanom aretirali avgusta 1942. V center v Celju sta prišla s številka 699 in 700.

3 Nacistična oblast je v Celju iztrgala materam iz rok okoli 650 jokajočih in prestrašenih otrok. To je bila posebna politika nacistov, s katero so otroke nameravali prevzgojiti v predstavnike nemške skupnosti, pri čemer je imela vodilno vlogo SS-ovska organizacija Lebensborn. Prav v domove Lebensborna so poslali tudi

malega Ivana, Marico na Dunaj, mamo pa v taborišče Auschwitz v Oświęcimiu.

4 Mama Pavla je kljub vsem grozotam preživela vojno in se vrnila domov v Šoštanj, kjer pa ni bilo ne Ivana ne Marice. Marica se je domov vrnila šele sredi novembra 1945. Za Ivana pa sta se morali še zelo potruditi.

Nemško življenje

5 Ivana sta junija 1943 posvojila Josefina in Gustav Sirsch. Dobila sta celo potrdilo, da je sirota, sin »Volksdeutcherja«, ki je padel v boju s partizani. Josefina je bila šivilja, Gustav je bil pripadnik SS. Ivan je postal Dieter. Verjetno nikoli ne bi izvedel, kdo je, če se zanj ne bi borila mama Pavla. Ta je želela izvedeti, kaj se je zgodilo z njenim sinom. Januarja 1950 je dobila pismo, da je Ivan živ, da pa ima nemško ime, nemške starše. Sodni boj se je začel.

Foto: Bruno Waske

Prvo snidenje Ivana z materjo Pavlo Pirečnik

OBRNITE LIST.

6] Josefina in Gustav sta po poročanju revije Life, ki je zgodbo o Ivanu leta 1952 objavila na kar osmih straneh, šele februarja 1951 izvedela, da je Ivanova mama živa in da ni Nemka, pač pa je Jugoslovanka. Tri mesece kasneje je sodišče odločilo, naj Ivan ostane v Nemčiji. Pavla se je pritožila in Sirscheva sta Ivanu končno povedala, da ni Dieter in da ni Nemečec. Avgusta je tudi ameriško apelacijsko sodišče odločilo, naj Ivan ostane pri nemških starših. Takrat je zavrelo.

7] Proces je spremljal ves svet, v Sloveniji so bili protesti. Zaradi močnih javnih pritiskov, oglasilo se je tudi jugoslovansko vodstvo, se je začelo ponovno sojenje. Nanj je v Frankfurt prišla tudi Pavla s pravnim zastopnikom prof. dr. Jožetom Goričarjem. Na zaslišanju pred sodniki je Ivan, ki biološke matere seveda ni poznal, dejal, da bi rad ostal v Nemčiji. 29. septembra 1952 so sodniki z dvema glasovoma za in enim proti odločili, naj se Ivan vrne v Jugoslavijo.

Ivan je spet doma!

8] Drugega oktobra 1952 se je Ivan vrnil v Slovenijo. Ves narod je bil na nogah! Že na železniški postaji na Jesenicah ga je pozdravila večtisočglava množica, v Ljubljani ga je pričakalo več kot deset tisoč ljudi. Poseben sprejem pa je Ivana čakal naslednji dan v Šoštanju, kjer se je menda zbralo skoraj vse mesto. Veselila se je vsa Jugoslavija, saj je domov prišel eden izmed njenih izgubljenih sinov. Vsi časopisi so poročali o njegovi zgodbi. Na naslovnici Tovariša, 10. oktobra 1952, je bila objavljena fotografija Ivana in mame, ko sta se po devetih letih končno spet objela. Oba v joku.

9] Ivan se je na svoj novi stari dom kmalu navadil. Slovensko ni znal niti besede, ko pa se je vrnil v domovino, se je jezika naučil v letu dni. Ivan je kot odrasel dejal, da sta se z mamo takoj, ko sta se srečala, spet povezala, da je takoj čutil, da je tu njegov dom, da je tu doma. Kljub temu pa nemških staršev ni pozabil. Dejaj je, da se mu je včasih zdelo, da je bil dvakrat ukraden. Z Josefina in Gustavom je ohranjal stike s pismi, po mamini smrti pa jih je tudi večkrat obiskal v Nemčiji.

Življenje z Marico

10] Ivanova zgodba je z nekaj (on je dejal, da precej) umetniške svobode prikazana v filmu Razdvojeno srce (1954) in v romanu Antona Ingoliča Deček z dvema imenoma (1955). Zgodba se konča, ko se Ivan vrne v rodni kraj. Toda zgodba resničnega šoštanjskega dečka Ivana s tem še zdaleč ni bila končana.

11] Z Marico sta ves čas živela skupaj, Marica je zanj skrbela vse do konca. Spremljala ga je tudi na njegov prvi obisk v Nemčijo. Pravi, da je bilo srečanje čudovito: »Veliko je bilo joka. Od sreče.« Obiska se spominja tudi njegova nečakinja Irena, ki je prav tam praznovala svoj 18. rojstni dan: »Zelo lepo so nas sprejeli. Vse tri. Bil je veliko veselje, tako kot bi se že ves čas poznali in sploh ne bi šli narazen. Gospa ni vedela, kaj vse bi nam še dala.« Ivan in Marica sta se potem v Nemčijo odpravila še večkrat. Tudi njegovi nemški prijatelji ga niso pozabili in so prišli na obisk, ko so se peljali na morje. Marica in Irena sta mu pomenili vse na svetu. Imeli so se neznansko radi, a v boju z boleznijo so bili nemočni. Pri komaj 44 letih je umrl za pljučnim rakom.

(Prirejeno po: Špela Kuralt: Dve materi, dve domovini pa en sam deček, Delo, 14. novembra 2014.)

Pozorno preberite izhodiščno besedilo in rešite naloge.

1. S podatki iz izhodiščnega besedila dopolnite naslednji povedi.

Izhodiščno besedilo je prirejeno po besedilu _____, objavljeno
(tvorec besedila)

_____ v rubriki _____.
(čas objave) (poimenovanje rubrike)

Besedilo je namenjeno _____.
(naslovnik besedila)

(2 točki)

2. Pojasnite, zakaj je bilo izhodiščno besedilo objavljeno prav novembra 2014.

(2 točki)

3. O čem govori izhodiščno besedilo? Navedite prevladujočo temo.

(2 točki)

4. Katere vrste je izhodiščno besedilo? Dopolnite povedi.

Izhodiščno besedilo je glede na

- prenosnik: _____.
- izbrani krog naslovnikov: _____.
- predstavljeno stvarnost (estetsko doživljanje oz. praktičen namen sporočanja, preverljivost podatkov, posebna oblikovanost): _____.

(3 točke)

5. Izhodiščno besedilo je razdeljeno na naslovje, uvodni del in odstavke, dodana je tudi fotografija.

5.1. Katere vloge imajo posamezni deli izhodiščnega besedila? Na črtice pred opredelitvijo vloge zapišite črko ustreznega poimenovanja dela besedila.

_____ razvijanje teme	A naslov
_____ povzetek besedila	B uvodni odstavek
_____ napoved ene od glavnih tem besedila	C mednaslov
_____ napoved podteme	Č posamezni odstavki

(2)

5.2. Kakšna je vloga fotografije?

(1)
(3 točke)

6. Kateri način razvijanja teme (slogovni postopek) prevladuje v 1. odstavku? Poimenujte ga in navedite dve njegovi značilnosti.

Način razvijanja teme: _____

(1)

Značilnosti: 1. _____

2. _____

(2)
(3 točke)

7. Ali naslednje trditve ustrezajo vsebini izhodiščnega besedila? Obkrožite DA oziroma NE.

Ivan se je po vrnitvi iz Nemčije težko privadil na šoštanjsko okolje. DA NE

Organizacija, ki je skrbela za prevzgojo otrok v predstavnike nemške skupnosti, se je imenovala Volksdeutcher. DA NE

1942. leta so Ivana poslali v domove Lebensborna, mamo Pavlo pa v taborišče na Poljskem. DA NE

Film Razdvojeno srce so premierno predvajali leta 1955. DA NE

Ivanova zgodba se v Ingoličevem romanu konča z Ivanovo vrnitvijo v rodni kraj. DA NE

Ivan Pirečnik je umrl leta 1985. DA NE

(3 točke)

8. Pojasnite, zakaj so v Jugoslaviji vrnitvi »izgubljenega sina« iz Nemčije pripisovali tako velik pomen. Odgovor zapišite v povedi.

(3 točke)

9. V izhodiščnem besedilu je prikazano Ivanovo življenje v dveh domovinah.

- 9.1. Katera besedna zveza nakazuje Ivanovo razpetost med dvema domovinama? Izpišite jo.

Besedna zveza: _____

(1)

- 9.2. Iz 9. odstavka izpišite poved, ki to razpetost najbolje prikaže.

(1)
(2 točki)

10. Na podlagi izhodiščnega besedila bi lahko pripravili televizijsko oddajo. Za katero vrsto oddaje to besedilo ne bi bilo primerno izhodišče? Obkrožite ustrezni možnosti in svojo izbiro utemeljite v povedi.

Izhodiščno besedilo ne bi bilo ustrezno za prispevek

- A v literarni oddaji.
- B v propagandni oddaji.
- C v političnoanalitični oddaji.
- Č v izobraževalni oddaji.
- D v turistični oddaji.
- E v zgodovinski oddaji.

(2)

Utemeljitev v povedi:

(2)
(4 točke)

11. Kako bi napovedovalec izgovoril besede v izpisani povedi?

11.1. V izpisani povedi poiščite besede z naglašnim ozkim e, naglašnim širokim e in naglašnim polglasnikom.

Proces je spremljal ves svet in nastal je britanski film Razdvojeno srce, ki je leta 1955 dobil tri nagrade Britanske filmske akademije, bil pa je tudi med petimi najboljšimi tujimi filmi v ZDA.

Ozki e	Široki e	Polglasnik

(3)

11.2. Med izpisanimi besedami iz naloge 11.1., ki imajo naglašeni ozki e, široki e ali polglasnik, poiščite besede, v katerih naglas ni na prvem zlogu.

(2)

11.3. Besedo iz naloge 11.1., v kateri je naglašeni polglasnik, postavite v roditeljski ednine in jo uporabite v smiselni povedi.

Poved:

(2)
(7 točk)

12. V oglatih oklepajih zapišite izgovor podčrtanih delov besede.

nanj []

biološka []

poseben []

iztrgala []

predstavnike []

(3 točke)

13. Opazujte podčrtani del izpisane povedi.

... sestra Marica pa o njem pravi, da je bil tak fant, da ga je bilo treba iskati.

13.1. Podčrtani del nadomestite z drugim sopomenskim frazemom.

_____ (2)

13.2. Podčrtani del povedi nadomestite s sopomensko slogovno nezaznamovano besedno zvezo.

_____ (2)

13.3. Ali bi bila v izhodiščnem besedilu primernejša uporaba slogovno nezaznamovane besedne zveze? Utemeljitev zapišite v povedi.

_____ (3)
(7 točk)

14. V 8. odstavku izhodiščnega besedila je veliko slogovno zaznamovanih izrazov.

14.1. Katero slogovno sredstvo je uporabljeno v izpisanih povedih? Obkrožite črko pred pravilnim odgovorom.

... se je menda zbralo skoraj vse mesto. Veselila se je vsa Jugoslavija ...

V izpisani povedih je uporabljena

- A primera.
- B metonimija.
- C anafora.
- Č poosebitev.
- D metafora.

(2)

14.2. Takšno izražanje je subjektivno / objektivno? Podčrtajte ustrezno možnost ob poševnici.

(1)
(3 točke)

15. Šesti odstavek izhodiščnega besedila se zaključi s slogovno zaznamovano povedjo *Takrat je zavrelo*. Preberite slovarski sestavek.

zavréti¹ -vrèm dov. (é è) **1. narediti, da kaj vre:** zavreti mleko / zavrela nam je čaj *skuhala* **2. začeti vreti:** čakali so, da voda v loncu zavre / ekspr. morje okoli njih je zavrelo **3. silovito, peneč se priteči od kod na površje:** po deževju so spet zavreli studenci // ekspr. *hitro, v veliki količini priteči od kod:* iz rane mu je zavrela kri; solze so mu zavrele iz oči **4. ekspr. začeti prihajati kam, pojavljati se kje v velikem številu:** iz dvorane so zavreli ljudje **5. ekspr., navadno s prislovnim določilom pojaviti se v visoki stopnji:** v njem je zavrela jeza; v prsih mu je zavrelo ljubosumje // brezoseb. *izraža nastop zelo razgibanega, vznemirjenega čustvenega stanja:* če mi zavre, ne odgovarjam zase; v glavi mu je zavrelo; v njem je zavrelo od sovraštva / med poslušalci je zavrelo / po deželi je zavrelo *so se začeli nemiri, spopadi* • ekspr. kri mi zavre, če pomislim na krivice *zelo se vznemirim, razburim*

- 15.1. V katerem pomenu je rabljen glagol *zavrelo je* v izpisani povedi? Izpišite številko pomena.

(1)

- 15.2. Ali je glagol *zavrelo je* v izpisani povedi rabljen slogovno nezaznamovano ali slogovno zaznamovano? Svojo izbiro utemeljite v povedi.

(2)

- 15.3. Glagolu *zavreti* iz slovarskega sestavka določite glagolski vid, nato napišite še njegov vidski par.

Glagolski vid glagola *zavreti*: _____

Spremenjen glagolski vid: _____

(2)

- 15.4. V katerem jezikovnem priročniku bi poiskali izvor besede *zavreti*?

(1)
(6 točk)

16. Zanimajte izpisane povedi.

Vsi časopisi so poročali o njegovi zgodbi.

_____ (2)

Proces je spremljal ves svet, v Sloveniji so bili protesti.

_____ (2)

Za Ivana pa sta se morali še zelo potruditi.

_____ (2)
(6 točk)

17. V izpisani povedi je uporabljen odvisni govor. Pretvorite ga v premi govor, tako da bo spremni stavek med dvema deloma dobesednega navedka.

Ivan je kot odrasel dejal, da sta se z mamo takoj, ko sta se srečala, spet povezala, da je takoj čutil, da je tu njegov dom, da je tu doma.

_____ (4 točke)

18. Opazujte izpisano poved.

18.1. Iz izpisane povedi izpišite glagol, prislov, predlog in členek.

Marica se je domov vrnila šele sredi novembra 1945.

Glagol	Prislov	Predlog	Členek

(2)

18.2. Zapišite koren izpisane prislova. _____

(1)

18.3. Iz korena prislova tvorite sopomensko predložno samostalniško besedno zvezo in jo v izpisani povedi uporabite namesto prislova. Preoblikovano poved zapišite.

_____ (2)
(5 točk)

19. Opazujte naslov izhodiščnega besedila.

19.1. Ustrezno dopolnite poved.

V naslovu je uporabljen veznik _____, ki izraža _____ pomensko razmerje v povedi.

(2)

19.2. Ali je naslov pravopisno pravilno zapisan? Obkrožite pravilno rešitev in utemeljite svoj odgovor v povedi.

DA NE

(1)

Utemeljitev:

(3)
(6 točk)

20. Kako bi pravopisno pravilno nadomestili podčrtani del povedi? Obkrožite črki pred pravilnima odgovoroma.

Takrat je bila stara 13 let.

A	13 – letna	Č	13 - letna
B	13–letna	D	trinajstletna
C	13-letna	E	trinajst letna

(2 točki)

21. Naslednjim skladenjskim podstavam oziroma besedam, ki spadajo v isto besedno družino kot samostalnik *otrok*, pripišite manjkajočo tvorjenko ali skladenjsko podstavo in določite vrsto tvorjenke.

Tvorjenka	Skladenjska podstava	Vrsta tvorjenke
otročji		
	tak, ki je od otroka	
neotroški		
	kdor ljubi otroka	
otročič		
	tak, ki je za varstvo otroka	

(6 točk)

22. Opazujte razmerje med stavki v izpisani povedi.

22.1. Zapišite S-strukturo spodaj izpisane povedi.

Josefine in Gustav sta po poročanju revije Life, ki je zgodbo o Ivanu leta 1952 objavila na kar osmih straneh, šele februarja 1951 izvedela, da je Ivanova mama živa in da ni Nemka, pač pa je Jugoslovanka.

(3)

22.2. Določite vrsto odvisnikov, kot si sledijo v izpisani povedi.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

(2)
(5 točk)

23. V izpisani povedi s podčrtovanjem določite stavčne člene in njihove dele.

Mama Pavla je zanj bila hud boj pred ameriškim sodiščem v Nemčiji.

(5 točk)

OBRNITE LIST.

24. V besedilu so uporabljena zemljepisna in osebna lastna imena.

24.1. Zapisanim zemljepisnim oziroma osebnim lastnim imenom pripišite vrstne oziroma svojilne pridevnike.

Zemljepisno lastno ime	Vrstni pridevnik
Frankfurt	
Jesenice	
Auschwitz	

Osebno lastno ime	Svojilni pridevnik
Dieter	
Marica	
Goričar	

(3)

24.2. Do katerih posebnosti pride pri sklanjanju samostalnika Goričar?

1. _____

2. _____

(2)
(5 točk)

25. V naslednjih povedih je večkrat poimenovana ista prvina predmetnosti. Na katero besedo/ besedno zvezo se nanašajo podčrtani izrazi in na kateri način je pisec izrazil ponovljeno prvino? Dopolnite preglednico.

Ivan je postal Dieter. Verjetno nikoli ne bi izvedel, kdo je, če se zanj ne bi borila mama Pavla. Ta je želela izvedeti, kaj se je zgodilo z njenim sinom.

	<u>Izpis</u> besede/besedne zveze, na katero se izrazi nanašajo	Način, s katerim je poimenovana ista prvina predmetnosti
ne bi izvedel		
zanj		
ta		
sinom		

(4 točke)

Število besed: